

Берест Т. М.

Харківський гуманітарний університет «Народна українська академія»

ФРАЗЕОЛОГІЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТУ БОГ В МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ СЛОБОЖАНЩИНИ

Статтю присвячено комплексному дослідженню особливостей вербалізації концепту БОГ у фразеології центральнослобожанських говорів на основі матеріалі «Фразеологічного словника Центральної Слобожанщини (Харківщини)» А. А. Сагаровського. Метою роботи є лінгвокультурологічний аналіз фразеологічної репрезентації концепту БОГ у говірках Центральної Слобожанщини з подальшою реконструкцією фрагменту регіональної мовної картини світу. Наукова новизна роботи полягає у першому комплексному аналізі фразеологічної репрезентації концепту БОГ саме в ідіолекті Центральної Слобожанщини.

Виявлено та проаналізовано 52 фразеологічні одиниці з компонентами, релевантними для концепту БОГ. На основі семантико-функціонального аналізу запропоновано оригінальну класифікацію, що включає 11 груп. Особливу цінність становить виявлення явища «побутовізації сакрального», коли висока духовна категорія інтегрується в повсякденну мовну практику, набуваючи іронічних та гумористичних конотацій. Значне поширення фразеологізмів із позначками «жарт.», «ірон.» (понад 60% від загального корпусу) свідчить про специфічну амбівалентність слобожанської релігійної свідомості, що поєднує глибоку віру з іронічним ставленням до сакрального.

Прагматичний аналіз дозволив виявити домінування експресивної, оцінної та іронічно-гумористичної функцій у вербалізації концепту. Виокремлено ключові ознаки концепту БОГ у слобожанській мовній картині світу: усвідомленість і моральний арбітраж; детермінованість життєвого шляху; допомога й заступництво; каральна сила; об'єкт комунікативної сакралізації. Слобожанська репрезентація концепту БОГ відрізняється від загальноукраїнської більшою приземленістю, іронічністю. Це дозволяє говорити про формування унікального духовно-мовного коду Слобожанщини, що характеризується поліфонією образів – від піднесено-сакрального до побутово-іронічного.

Ключові слова: Бог, релігійна фразеологія, слобожанські говори, концепт, мовна картина світу, фразеологізм, лінгвокультурологія, сакральна семантика.

Постановка проблеми. Фразеологічний фонд мови становить унікальну сферу репрезентації національного світогляду, духовних орієнтирів та культурного досвіду спільноти. Особливе місце в цій системі займають фразеологізми релігійного змісту, що зберігають архаїчні моделі мислення, уявлення про вищу силу, добро, провидіння, долю, мораль та порядок світу. Одним із найбільш важливих концептів, що структурує українську мовну картину світу, є концепт БОГ, який виявляється через багатий пласт релігійної та народної фразеології.

Дослідження цього концепту в діалектному мовленні, зокрема в мовленні мешканців Центральної Слобожанщини, дозволяє реконструювати регіональні особливості світосприйняття, з'ясувати специфіку духовних традицій та ментальних моделей, притаманних регіональній спільноті.

Актуальність дослідження зумовлена потребою збереження нематеріальної культурної спадщини Слобожанщини – регіону, у якому історичні, релігійні та культурні впливи сформували унікальну мовну систему з виразною аксіологічною та світоглядною маркованістю.

Фразеологія слобожанських говорів дає можливість реконструювати регіональну мовну картину світу, простежити форми вербалізації сакрального, а також зрозуміти особливості духовної культури населення, що формувалися в умовах прикордоння. Фразеологізми, як найбільш консервативний шар лексики, зберігають архаїчні релігійні уявлення, що стають важливим матеріалом для лінгвокультурологічного аналізу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні досить багато досліджень вербалізації й презентації концепту БОГ, оскільки він належить до базових духовних категорій,

що визначають аксіологічні орієнтири суспільства.

Дослідники одностайні щодо того, що фразеологія, утілюючи культурні концепти, найповніше віддзеркалює світогляд народу. Пізнання плану змісту мови веде до проникнення в образ мислення спільноти-носія мови, у її світобачення. На сьогодні «дослідження фразеології нерозривно пов'язане з вивченням її національно-культурної специфіки, із роллю фразеології в репрезентації мислення народу» [6, с. 121].

У сучасній українській лінгвістиці дослідження концепту здійснюється також у різних напрямках: когнітивному, культурологічному, семантичному та стилістичному.

Вагомий внесок у вивчення релігійної фразеології мови зробили української дослідники, які розглядали цю проблематику в контексті загальної фразеологічної системи. У працях таких учених, як М. Кочерган, В. Українець, Л. Пустовіт, розроблено теоретичні засади аналізу фразеологічних одиниць з релігійною семантикою.

Вивченню особливостей функціонування релігійної фразеології присвячено дисертаційне дослідження А. Кузи [7]. Авторка на матеріалі лексикографічних праць другої половини XIX ст. – початку XXI ст. аналізує типологію української релігійної фразеології, визначає її склад і тематичні межі, дає характеристику генетичних, структурно-семантичних та лексико-тематичних особливостей релігійних фразеологічних одиниць, з'ясовує роль релігійної фраземіки у сучасних публіцистичних текстах та в інтернет-просторі, окреслює місце релігійної фразеології в системі сучасних гуманістичних цінностей.

Особливості вербалізації сакрального концепту БОГ в українській етнолінгвокультурі дослідила Т. Вільчинська [5]. Здійснений науковицею аналіз концепту засвідчив розгалуженість та щільність його номінативного поля й підтвердив думку про те, що концепт значною мірою може бути описано через характеристику його мовного вираження. Робота демонструє глибинний зв'язок мовних явищ із народною духовною культурою, обрядовістю та повсякденними практиками. Авторка наголошує на діалектиці сакрального та профанного в мові, показуючи, як концепт БОГ органічно вплетений у життєвий світ людини через механізм «побутовізації сакрального».

Дослідженню сакральної лексичної та фразеологічної складової української мови присвячено праці О. Слинко (аналіз біблійської фразеології в українській мові), М. Пентилюк (дослідження

релігійної символіки в мовній картині світу), Т. Вороніної (вивчення мовних засобів вираження релігійності). Також ми звернули увагу на низку порівняльних досліджень функціонування концепту на матеріалі української та іспанської мов [6], української та німецької [3] та на дослідження пейоративної вербалізації концепту БОГ [8].

Одним із важливих внесків у вивчення питання є дослідження концептосфери БОГ в українській фразеологічній картині світу [4, с. 36]. Авторка аналізує обсяг і ментальну наповнюваність концептосфери, визначає групи сталих висловів за семантикою, виділяє найбільш репрезентативні семантичні сегменти, робить спробу становити її роль та місце в українській фразеологічній картині світу.

Питанням взаємодії мови та культури, зокрема у сфері релігійної комунікації присвячено праці дослідників концепту БОГ, які застосовують лінгвокультурологічний та етнолінгвістичний підходи (О. Біловус, Л. Масенко, С. Побидаш). Окремі аспекти релігійних сталих словосполук упродовж останніх років вивчали Н. Бабиц, А. Коваль, П. Мацьків, О. Набока, О. Сімович, М. Скаб, М. Скаб, Н. Черкас.

Важливість регіонального підходу до вивчення концепту БОГ та засвідчення його специфічних особливостей вербалізації в різних діалектних ареалах демонструють регіональні фразеологічні дослідження. У цьому контексті слід згадати роботи Г. Аркушина, В. Чабаненка, В. і Д. Ужченків, З. Мацюк.

Таким чином, огляд літератури свідчить про еволюцію підходів до вивчення концепту БОГ: від системного опису фразеологічного корпусу через виявлення його когнітивної структури до інтегрального аналізу в етнолінгвістичному, зокрема й регіональному контексті. Згадані праці дають теоретико-методологічний фундамент для проведення дослідження концепту на матеріалі Харківщини.

Попри наявність широкого інтересу до релігійної фразеології та концепту БОГ, низка питань залишається нерозв'язаною: бракує комплексного аналізу фразеологічної презентації концепту БОГ у слобожанських говорах, а саме – визначення корпусу фразеологізмів із компонентами-назвами Бога, систематизації семантичних груп фразеологізмів та дослідження їхньої прагматики, порівняння слобожанського матеріалу із загальноукраїнським для виявлення регіональної специфіки. Сподіваємося, наша стаття заповнить цю наукову лаку.

Постановка завдання. Маємо на меті здійснити комплексний лінгвокультурологічний аналіз фразеологічної репрезентації концепту БОГ на матеріалі «Фразеологічного словника Центральної Слобожанщини (Харківщини)» А. Сагаровського. Основними кроками до мети мають бути: виділення всіх фразеологічних одиниць, що містять релевантні для концепту лексеми; створення семантико-тематичної класифікації відібраних одиниць та виокремлення концептуальних ознак сакрального образу; аналіз прагматичних функцій фразеологізмів; виявлення специфічних рис регіонального осмислення концепту БОГ.

У роботі застосовано комплекс методів: описовий, метод вибірки, кількісний аналіз, лінгвокультурологічний, прагматичний, елементи когнітивного.

Виклад основного матеріалу. Універсальний концепт «Бог» відіграє важливу роль у релігійній і мовній картині світу народу. Відповідно до визначення у Філософському енциклопедичному словнику, Бог «наділений якостями абсолютного суб'єкта, якому властива абсолютна досконалість, найвищий розум, всемогутність, всеосяжність, духовність, усезнання, самодостатність, вічність, усеблагість, безмежність, незбагненність для розуму, єдиність (у монотейстичних релігіях). Бог... є творцем Всесвіту та всього існуючого в ньому. У християнстві Бог один за сутністю й троїстий у своєму бутті: він є Бог-Отець, Бог-Син і Бог-Дух Святий. ... Як абсолютна повнота буття й гранична довершеність, Бог втілює в собі вічні й безумовні цінності: добро, красу, істину, свободу, безсмертя» [13, с. 59]. Згадані якості й характеристики спричинили множинність способів вербалізації концепту «Бог» в українській картині світу: Усевишний, Творець, Господь, пан Бог, Спаситель, Усеблагий, Передвічний, Цар Небесний, Отець (небесний), Владика тощо [2].

У досліджуваному матеріалі, що становить 52 фразеологічних одиниць, художній концепт БОГ вербалізує переважно назва *Бог* (44). Тричі натрапляємо на слово *Бозя*, яке в двох випадках виконує функції дитячого слова, а в третьому лексеми використано для створення комічного ефекту – іронії (словник містить також аналогічну фразеологічну одиницю з незміненою формою *Бог* – ЯК ТРИВОВА, ТАК ДО БОГА, ірон., проте експресія сполуки зі спотвореним (дитячим) словом значно вища):

БОЗЯ [б'оз'а] БУБЛИКИ (ОРИШКИ) ВЕЗЕ́, жарт., дит.; *БОЗЯ* СЕРДИТЬСЯ < НА НЕСЛУХІВ >, жарт., дит. «Лякальне» пояснення грому. [1, с. 43];

ПО ТРИВО́ЗІ – І ДО БО́ЗІ, ірон. [1, с. 380].

На лексеми *господь* у фразеологізмах-вербалізаторах концепту натрапляємо лише один раз: *ГОСПО́ДЬ ПРИБРА́В*, рел. [1, с. 111]. По одному разу використано й назви *Христос* та *Дух (Святий)*: ЯК ХРИСТО́С ПРОЙШО́ВСЯ (ПРОЇХАВ) [1, с. 403] та ДУ́ХОМ СВЯТИ́М ЗАКУ́СЮВАТЬ. Двічі зафіксовано використання прикметника *божий*: СТА́РЕЦЬ [ста́риц'] БО́ЖИЙ, несхв.; БО́ЖЕ ПУ́ТАТИ З ПРА́ВЕДНИМ. [1, с. 43; 363].

Класифікація фразеологізмів за семантико-функціональними групами, які найповніше відображають структуру концепту БОГ у мовній картині світу Слобожанщини, на наш погляд, має такий вигляд:

1. *Бог як вершитель долі, визначальний чинник життєвого перебігу (доля, фаталізм, неминучість).*

Частина фразеологізмів представляє Бога як суб'єкта, який визначає долю, наділяє благами. Ключова ознака – детермінізм: усе визначено вищою силою, завдання людини – прийняти долю. Така модель зближує слобожанську фразеологію із традиційною православною ідеєю смирення.

БОГ ДАВ – БОГ УЗЯВ – рекомендація не надто перейматися; ЯК БОГ НА ДУШУ ПОКЛАДЕ́ – інтуїтивно; як вийде, довільно; ШО БОГ ДАЄ – У ТОРБУ, ірон. про збирання, підбирання, накопичення; НАСИ́ЛУ (УСИ́ЛУ) ДАВ БОГ СИ́ЛУ – примовка по закінченні якоїсь великої, виснажливої роботи.

2. *Бог як джерело істини, справедливості, всевидючості (відповідальність, моральний контроль)*

До цієї групи належать фразеологізми, що відображають переконання в здатності Бога встановлювати справедливість, бути остаточним арбітром у земних справах: БОГ НА ПРА́ВДУ ВИВО́ДЕ – вираження сподівання на позитивне втручання вищих сил; БОГ НЕ ТЕЛЯ́, БА́ЧЕ ВІДТІЛЯ́, БОГ НЕ ТЕЛЯ́ – БА́ЧЕ ЗВІДДАЛЯ́, жарт. – сподівання на вищу справедливість, законність; БОГ <ОДИ́Н> ЗНА – ніхто́ не знає; ОСЬ БОГ, ОСЬ ПОРО́Г, підсил. Настійлива пропозиція полишити приміщення (сім'ю, компанію) – категоричне напучення (натяк на межовий моральний стан).

3. *Бог як захисник, покровитель, охоронець (допомога, захист від лиха, благословення)*

У низці фразем розкрито уявлення про Бога як джерело допомоги, опіки, захисту. Для Слобожанщини характерна емоційно тепла й водночас прагматична апеляція до Божої сили, як захисної фор-

мули в побутових ситуаціях: ХАЙ БОГ МІЛУЄ <І КРИЄ> – побажання Божої допомоги, заступництва; запевнення; ЯК У БОГА ЗА СПИНОЮ, схв. – надійно, гарантовано, безпечно; ДАЙ, БОЖЕ, ІЗ СЬОГО ТА Й У КРАЩЕ, схв. – побажання ще значніших успіхів; СОХРАНИ БОЖЕ; УПАСІ БОЖЕ – застереження, запобігання.

4. *Бог як каральна сила (кара, помста, небезпека)*

Слобожанські говірки зберігають уявлення про Бога як силу, здатну карати: НА КОГО БОГ, НА ТОГО Й ЛЮДИ, підсил. – про тривалий неталан у всьому; БОГ ПОЗАВІДУВАВ, несхв. – різке, помітне погіршення всього (достатку, здоров'я, злагоди в сім'ї); БОГ РОЗУМ ВІДНЯВ, несхв. – хтось збожеволів, утратив розсудливість; ЗМІЛУВАТЬСЯ, ЯК БОГ НАД РАКОМ, ірон. – покарати, познуватися; НАКАЗАТЬ, ЯК БОГ ЧЕРЕПАХУ, ірон. – покарати, познуватися, побити; ШОБ ВАС (ТЕБЕ) БОГ ЛЮБИВ, евф. – лайка, прокльон; ОД БОГА ДУЛЮ ЖДАТЬ (ХОПІТЬ), ірон. – вередувати, перебирати; чекати неймовірного, незбагненого.

Значна частина висловів має жартівливе або іронічне забарвлення, що свідчить про побутову інтерпретацію сакрального.

5. *Бог як адресат прохань, побажань, мовних формул ввічливості (прохання благословення, компроміс у скруті)*

ЯК ТРИВОГА, ТАК ДО БОГА, ірон.; ПО ТРИВОЗІ – І ДО БОЗІ, ірон. – скруті можливий і «компроміс», у біді звертаються до вищої сили.

ШОБ ВАС (ТЕБЕ) БОГ ЛЮБИВ 1. Жарт. Побажання гараздів, талану. 2. Евф. Лайка, прокльон.

Ці одиниці засвідчують інтенсивну сакралізацію мовної дії: згадка про Бога слугує гарантією щирості, підсилення емоції або санкції.

6. *Іронічні, жартівливі, профановані уявлення про Бога (десакралізація, зниження сакральності)*

Помітний пласт становлять одиниці, у яких сакральне переосмислене через негативні конотації: зниження стилістичного забарвлення, гумор – подекуди грубуватий:

ЙОШКИН БОГ, вульг., нов. – натяк на лайку.

СОЗДАВ БОГ І ВІСЯКАВСЯ, ірон. – про нікчемну, недолугу, дурнувату людину.

БОГА КОРЧИТИ, ірон. – чванитися, гоноритися, бундючитися.

ЖИВИМ ДО БОГА ЛІЗТИ, ірон. – бути святошею, святенником, ханжею.

ЯК З БОГОМ ПООБІДАТЬ, ірон. – бути пихатим, зарозумілим.

З БОГОМ, ПАРАСКО <, ЯК ЛЮДИ НАХОДЯТЬСЯ жарт. – про бажаність використання слухної нагоди.

НІЯКИМ БОГОМ, підсил. – нізащо, ніколи, жодним чином.

БОГОМ НАКАЗАНИЙ І МУХАМИ ЗАГАЖЕНИЙ – іронічно-поблажливе ставлення до ситуації непорозуміння.

НІ БОГОВІ СВІЧКА, НІ ЧОРТОВІ ОЖОГ, ірон., зрід. – ні до чого не придатна річ, людина.

Наявність у словнику таких висловів свідчить про амбівалентність слобожанської релігійної свідомості, характерну для регіонів з багатою традицією побутового гумору.

7. *Бог як учасник жартівливої комунікації (діалогічні формули, відповіді на побажання)*

До групи фольклорно-ритуальних формул належать вислови із чіткою комунікативною функцією: БОГІ КАЗАЛИ, ШОБ ПРОХОЖІ ПОМАГАЛИ – Жартівлива відповідь на зичення «Боже, поможи»; КАЗАЛИ БОГІ, ШОБ І ВИ ПОМОГЛИ – відповідь на побажання успіхів у важкій роботі.

Ці фрази демонструють функцію регіональних мовних ритуалів, що супроводжують дію, побажання або прохання.

8. *Бог у контексті пияцтва, алкогольних практик (іронізація сакрального)*

СТІКЛЯНОМУ БОГОВІ МОЛІТЬСЯ, ірон. – регулярно пиячити, зловживати спиртним. ЗДОРОВАТЬСЯ З СТІКЛЯНИМ БОГОМ, несхв.; БАЧИТЬ СТІКЛЯНОГО БОГА, несхв. – бути в стані алкогольного марення, галюцинацій. ЯК ХРИСТОС ПРОЙШОВСЯ (ПРОІХАВ), жарт. – про задоволення від чарки спиртного. ДУХОМ СВЯТИМ ЗАКУСЮВАТЬ, ірон. – нічим не закушувати.

9. *Бог та дитячі уявлення про сакральне (наївна міфологія)*

БОЗЯ БУБЛИКИ (ОРІШКИ) ВЕЗЕ, жарт., дит. – пояснення грому. БОЗЯ СЕРДИТЬСЯ <НА НЕСЛУХІВ>, жарт., дит. – «лякальне» пояснення грому.

10. *Бог у межах узвичаєних евфемізмів смерті* ГОСПОДЬ. ГОСПОДЬ ПРИБРАВ, рел. – смерть; померти

11. *Бог і межові стани людської поведінки* ОД БОГА ПІШКИ [...п'ішки] ПРИЙТИ, схв., зрід. – бути гранично порядним, чесним, здібним, талановитим. НА БОГА СВИСТІТЬ, несхв., зрід. – не шануватися, поводитися аморально. НІ ДО БОГА, НІ ДО ЛЮДЕЙ, несхв. – дивак, схилений.

Отже, слобожанські фразеологізми з компонентом БОГ утворюють одинадцять семантичних

полів, спостереження за якими дозволяє зробити висновок про домінування семантики божого нагляду, кари й справедливості, захисту й покровительства. Значно поширеним явищем є іронізація сакрального, десакралізація.

Наведені семантико-функціональні групи дозволяють побачити багатовимірність концепту БОГ у мовній свідомості мешканців Слобожанщини – від піднесено-релігійного до побутово-іронічного й навіть профанованого.

Прагматичні функції розглянутих фразеологізмів зводяться переважно до експресивної, оцінної, імперативної, етикетної, магічно-апелятивної та іронічно-гумористичної. Причому остання має значну перевагу над іншими, оскільки більшість наведених у словнику фразеологізмів-вербалізаторів концепту БОГ мають відповідні позначки – *жарт.*, *ірон.* тощо.

На основі проведеного налізу можемо виокремити ключові ознаки концепту БОГ у слобожанській мовній картині світу: усевидючість і моральний арбітраж; детермінованість життєвого шляху людини; допомога, заступництво й охорона; каральна сила; об'єкт комунікативної сакралізації.

Відзначено також значну частину іронічно-профанаційного використання (зниження сакрального до побутового гумору) та побутову інтегрованість образу (Бог – учасник повсякденних ситуацій) та двоїстість оцінки (від пошани до іронії).

Висновки. Таким чином, слобожанська репрезентація концепту БОГ має багатошарову структуру: поєднує сакральне й профанне, виявляє іронічно-шанобливу амбівалентність, характерну для фольклорних традицій прикордонних територій. У фразеології слобожанських говорів Бог постає і всевладним творцем, справедливим суддею, і заступником, і суворим карачем, і водночас – об'єктом побутової іронізації. Така поліфонія образів формує своєрідний духовно-мовний код Слобожанщини, відмінний від загальноукраїнського більшою приземленістю, гумористичністю, деякою прагматичністю в ставленні до сакрального.

Результати дослідження мають значний потенціал для подальших порівняльних студій у галузі етнолінгвістики та діалектної фразеології, а також для глибшого розуміння регіональної специфіки української духовної культури.

Список літератури:

1. Сагаровський А. А. *Фразеологічний словник Центральної Слобожанщини (Харківщини)*. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2024. 436 с.
2. Берест Т. М. Концепт «БОГ» у поетичній мовотворчості кінця ХХ століття. *Вчені записки ХГУ «НУА»*. Харків : ХГУ «НУА», 2020. Додаток до ХХV т. С. 331–339.
3. Башук Н. П. Вербалізація концепту БОГ/ГОТТ в українській та німецькій мовних картинах світу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. Одеса : Фенікс, 2022. № 53. том 1. С. 11–14.
4. Венжинович Н. І. Концептосфера «Бог» в українській фразеологічній картині світу. *Studia Slavica* : зб. наук. пр. Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2009. Вип. 10 : Ономастика. Топоніміка. С. 36–43.
5. Вільчинська Т. Слово у вимірі когнітивної лінгвістики. *Лексика на перетині наукових парадигм : моногр.* Тернопіль, 2018. С. 106–135.
6. Дроботенко В. Ю. Фразеологізми як об'єкт культури мови мислення в українській та іспанській мовах. *Філологічні студії: Зб. наук. праць*. 2017. Вип. 19. С. 120–129. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/154890787.pdf> (дата звернення: 24.11.2025).
7. Куза А. М. Українська релігійна фразеологія: особливості функціонування в сучасному мовному просторі. : дис. ...канд. філол. наук : 10.02.01. Львів, 2016. 190 с.
8. Малайко С. Пейоративна вербалізація концепту «БОГ» в оригіналі та англійськомовному перекладі повісті-поєми Осипа Турянського «Поза межами болю». *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич : ВД «Гельветика». Вип 47, том 2, 2022. С. 128–132.
9. Мацюк З. *Що сільце – то нове слівце: словник фразеологізмів Західного Полісся*. Луцьк : Волинська обласна друкарня, 2013. 567 с.
10. Пентиліук М. Релігійна символіка в українській мовній картині світу *Мовознавчі студії*. 2015. № 3. С. 45–52.
11. Слинько О. Біблейська фразеологія в українській мові. *Мовознавство*. 2018. № 2. С. 34–41.
12. Сващенко Д. О. Фразеологія слобожанських говорів: діалектний аналіз. *Питання філології*. 2020. № 4. С. 78–85.
13. *Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди*. Київ : Абрис, 2002. 744 с.
14. Чабаненко В. *Фразеологічний словник говірок Нижньої Наддніпрянщини*. Запоріжжя, 2001. 432 с.

**Berest T. M. PHRASEOLOGICAL REPRESENTATION OF THE CONCEPT GOD
IN THE LINGUISTIC WORLDVIEW OF SLOBOZHANSCHYNA**

The article is dedicated to a comprehensive study of the verbalization features of the concept of GOD in the phraseology of the Central Slobozhan dialects, based on the analysis of material from the "Phraseological Dictionary of Central Slobozhanshchyna (Kharkiv Region)" by A. A. Saharovsky. The aim of the work is a linguocultural analysis of the phraseological representation of the concept of GOD in the dialects of Central Slobozhanshchyna, followed by the reconstruction of a fragment of the regional linguistic worldview.

The scientific novelty of the work lies in the first comprehensive analysis of the phraseological representation of the concept of GOD specifically in the idiolect of Central Slobozhanshchyna. As a result of the research, 52 phraseological units with components relevant to the concept of GOD were identified and analyzed. Based on semantic-functional analysis, an original classification comprising 11 groups is proposed. Of particular value is the identification of the phenomenon of "domestication of the sacred," where a high spiritual category is integrated into everyday language practice, acquiring ironic and humorous connotations. The significant prevalence of phraseological units marked "humor." and "iron." (over 60% of the total corpus) indicates a specific ambivalence in the Slobozhan religious consciousness, which combines deep faith with a practical, sometimes even ironic, attitude towards the sacred.

Pragmatic analysis revealed the dominance of expressive, evaluative, and ironic-humorous functions in the verbalization of the concept. Key features of the concept of GOD in the Slobozhan linguistic worldview were identified: omniscience and moral arbitration; determinism of life's path; help and protection; punitive power; object of communicative sacralization.

The Slobozhan representation of the concept of GOD differs from the pan-Ukrainian one in its greater down-to-earth nature, humor, and pragmatism. This allows us to speak of the formation of a unique spiritual-linguistic code of Slobozhanshchyna, characterized by a polychrony of images – from the elevated-sacred to the everyday-ironic.

Key words: *God, religious phraseology, Slobozhanshchyna dialects, concept, linguistic worldview, idiom / phraseological unit, linguoculturology, sacred semantics.*

Дата надходження статті: 25.11.2025

Дата прийняття статті: 22.12.2025

Опубліковано: 30.12.2025